

AKO SOM SA STALA

PARTIZÁNKOU



JAK JSEM SE STALA PARTYZÁNKOU

FILMOVÝ ODBOJ PROTI ZAPOMNĚNÍ

Námět a scénář: Vera Lacková
Režie: Vera Lacková
Producent: Jan Bodnár, Vera Lacková (Media Voice)
Koproducent: Jarmila Poláková (Film & Sociologie),
RTVS, Česká televize
Dramaturgie: Jan Gogola ml.
Kamera: Petr Racek
Hudba: Jan Šíkl ml.
Střih: Hana Dvořáčková

TRAILER: <https://vimeo.com/537623756>
heslo: ASSSP2021

SVĚTOVÁ PREMIÉRA: 4/2021 The goEast film festival
DISTRIBUČNÍ PREMIÉRA: PODZIM 2021
Rok výroby: 2021
Délka: 90 min.
Země vzniku: Slovensko, Česko

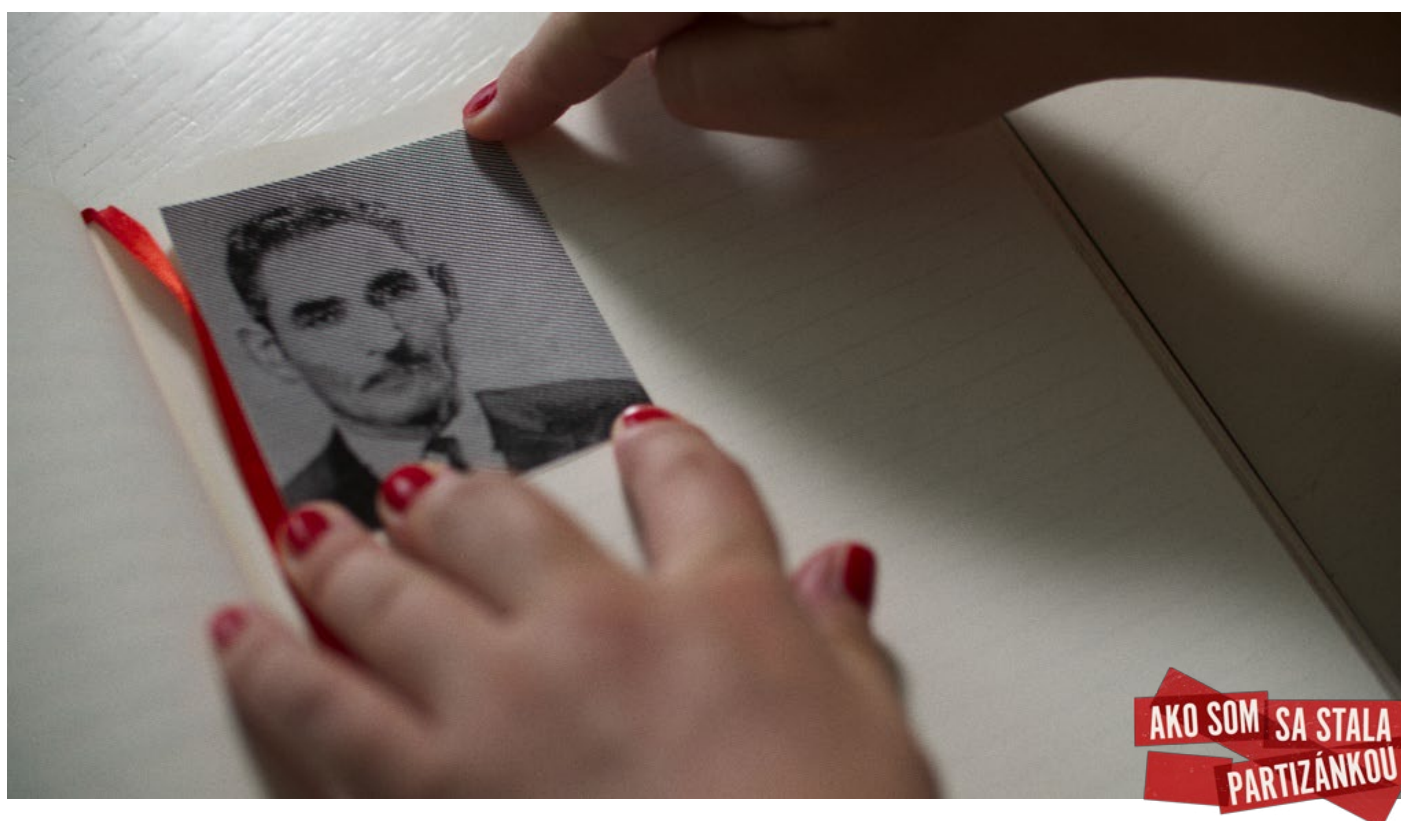


SYNOPSIS

Druhá světová válka stále skrývá řadu příběhů, z nichž některé zřejmě zůstanou navždy tajemstvím. Jednou z takových mozaik vzpomínek jsou osudy romských partyzánů v bývalém Československu. Filmová režisérka Vera Lacková, která je také pravnučkou jednoho z těchto zapomenutých partyzánů, se o skutcích svého praděda dozvěděla, když byla ještě malé dítě a její babička jí vyprávěla pohádky o jeho dobrodružstvích.

Při odhalování historie své rodiny najde Vera další romské partyzány. Kromě jejího pradědečka Jána film vypráví příběhy dalších tří odbojářů. Jejich dramatické příběhy zdaleka nejsou takové, jaké se vypráví malým dětem. Věznění v koncentračních táborech, vraždy členů rodiny, krvavé bitvy při osvobození Slovenska, partyzánská činnost, spolupráce s americkou tajnou službou a také události, které se staly po válce - to vše sledujeme prostřednictvím rozhovorů s jejich potomky a těmi, kteří si tuto dobu pamatují. Vera putuje z archivů do slovenských vesnic a hor a do České republiky, kde žijí někteří potomci.

Při svém hledání naráží na hluboce zakořeněné předsudky, lhostejnost a nenávisť vůči romské komunitě, a to jak ve vzpomínkách těch, s nimiž hovoří, tak při svém hledání v současnosti. Autorčina motivace je zbourat dlouhodobý stereotyp Romů jako pouhých obětí nacismu. Ukazují se nám Romové, jejichž skutky jdou nad rámec historie menšinového etnika a jsou zaslouženě součástí evropských dějin.



ROZHOVOR JANY USTOHALOVÉ

S VEROU LACKOVOU

Je to úspěch, jaký se často nevidí. Mladá slovenská dokumentaristka Vera Lacková získala na německém festivalu GoEast jednu z hlavních cen, Award of the Federal Foreign Office for Cultural Diversity. Ve filmu Jak jsem se stala partyzánkou vypráví příběh svého pradědečka, jednoho z mála Romů, který přežil koncentrák a bojoval proti nacistům. Ale také příběh svojí rodiny a stále příliš živého středoevropského rasismu.

Překvapilo mě, kolik má váš film vrstev. Základní linku tvoří příběh vašeho pradědečka, Roma, který byl partyzánem. Ale divák taky za hodinu a půl pochopí, co je to latentní i otevřený rasismus majoritní společnosti, co to byl romský holocaust, jak se s ním Romové i většinová společnost dodneška vyrovnávají. Takže začneme úplně jednoduše: proč jste vlastně tento film natočila?

Chtěla jsem ukázat, že Romové nebyli jen oběťmi války, což je trochu stereotypní pohled na ně. Ale že se dokázali nacistickému režimu postavit a spojit se majoritou pro to, aby něco dobrého pro společnost dokázali, abychom mohli dnes žít svobodně a v demokracii.



Když jsem s vámi před šesti lety mluvila jako s úspěšnou absolventkou Masarykovy univerzity v Brně říkala jste mi, že máte v hlavě myšlenku právě na to, natočit dokument o svém pradědečkovi, romském partyzánovi, kterému nacisté za jeho účast ve Slovenském národním povstání vyvraždili celou rodinu. Co vás při natáčení filmu nejvíc překvapilo?

Bylo toho hodně. Třeba když jsem zjistila, že pradědeček utekl z koncentračního tábora v Dubnici nad Váhom. Později ho znovu chytili, o tom jsem vůbec nevěděla. Když v koncentráku vypukla epidemie tyfu, přijelo gestapo s tím, že všechny nakažené odvezou do nemocnice. Ale jeden Němec řekl pradědečkovi, ať se někam schová, protože je povezu na smrt. A nakonec opravdu všechny, kdo se přihlásili do nemocnice, popravili.

Tohle se doma vyprávělo jako rodinná historka, ale já jsem nakonec z dobových dokumentů zjistila, že je to pravda.

Kromě pradědečka jste ale našla i další romské partyzány, třeba Slováka Antona Facunu...

Jeho příběh je až neuvěřitelný. Nejdřív narukoval a bojoval za nacistické Německo, z armády ale zběhl a přidal se k partyzánům, později se přidal k americké tajné službě, předchůdkyni CIA. Facuna také po válce velmi bojoval za práva Romů, ale komunisté se mu v tom snažili zabránit.

Pro mě je to vlastně uvědomění si toho, jaký vliv Romové vůbec v historii měli. Nikdo ale neměl zájem, aby se Romové emancipovali, naopak šlo o to, aby se stali součástí majority a integrovali. Takže nikdo tyhle příběhy nezapisoval a nehledal.

Když jsem se bavila s historikem Janem Tesařem, který jako první zveřejnil ve své knize příběh jednoho z romských partyzánů Josefa Serinka, říkal mi, že se mu v té době, v 60. letech minulého století, ostatní historici smáli, že zapisuje příběhy nějakého cikána. Přitom se jako jeden z prvních věnoval orální historii.

Strávila jste dva roky v archivech, kde jste hledala příběhy romských partyzánů, ve filmu jste popsala čtyři z nich. Dá se ale říct, kolik jich vlastně bylo celkem?

To mě právě zarazilo, že ne. Historici něčemu takovému nevěnovali pozornost, etnicita partyzánů se nezapisovala. V jejich seznamech je možné rozeznat i romská jména, ale neví se, jestli to byl Rom nebo Slovák. Byla bych ráda, kdybych někoho svým filmem inspirovala k historickému výzkumu na toto téma. Protože něco takového tu chybí a myslím, že je to velký dluh vůči romské komunitě.



Ve filmu mě právě zaujaly scény, kde popisujete příběh Serinka, který utekl z koncentračního tábora v Letech u Písku. V jedné scéně se místní obyvatel hodně rasisticky vyjadřuje o Romech, mluví o nich jako o nepřizpůsobivých, a to i když se prochází po bývalém koncentráku. Jak je to možné?

Chtěli jsme ukázat, co si o romském koncentráku myslí místní lidé. Tento muž se vyjádřil tak, že všeobecný názor v Letech je ten, že kvůli s prominutím zkurveným cikánům tam musí mít památník. Místní to stále berou jako pracovní tábor a neuvědomují si, že to skutečně byl koncentrák, odkud odváželi lidi do Osvětimi a kde zemřely stovky obětí.

Ano, některé hromadné hroby se našly až relativně nedávno...

Je hrozné, když si představíte, že jsme tam léta jezdili na pietní akt a šlapali jsme po masovém hrobě, jen pár centimetrů pod zemí. Nechápu, proč nad tím zavírají lidé oči a proč to zpochybňují. Někteří obyvatelé Let se dokonce vyjadřovali tak, že by byli radši, kdyby zůstal na místě koncentráku vepřín, kdyby měli ta prasata, protože z toho jsou aspoň nějaké finance pro vesnici. To je pro mě strašné a každá návštěva Let u Písku je pro mě náročná.

Další scéna se odehrává ve slovenské vesnici Turček, odkud pocházel váš praděda. Po-dařilo se vám najít pamětníka, starého muže, Slováka, který vám vyprávěl, jak bylo super, když byl v Hitlerjugend a měli píšťalky a bubny. Co se vám honilo hlavou, když jste seděla jako Romka naproti němu, a tváří v tvář vám řekl, že se cikánů rodí moc a byly s nimi problémy odjakživa?



Snažili jsme se najít nějaké pamětníky z Turčeka a z vedlejší vesnice Horná Štubňa. Byly to původně německé vesnice, německy se tam mluvilo vždycky, i můj praděda uměl německy. Takže to byla náhoda, že jsme toho pána našli. Abych pravdu řekla, nepřekvapuje mě to, ani nešokuje, protože se s takovými řečmi člověk setkává běžně.

Vašemu praděděčkovi nepomohlo ani to, že byl hrdina a partyzán, který nasazoval za svobodu Československa život. Už před lety jste mi vyprávěla, že když pak po válce žádal o živnost, úřady si mezi sebou psaly, že je třeba si na něj dávat pozor, protože je to cikán. Podařilo se vám k tomu najít nějaké dokumenty?

Pradědeček žádal po válce o povolení k podomnímu prodeji a uváděl, že byl účastníkem SNP. Úřady řekly, že když byl v SNP, tak mu to povolení dají, ale s tou podmínkou, že si na něj budou dávat pozor, protože jde o osobu cikána a takto to úřady taky komunikovaly mezi sebou. Ale jemu to neřekly, to jsem našla až v archivech. Velmi mě to zarazilo.

A co bylo taky nešťastné, tak že jej vlastně udali lidé přímo z jeho vesnice, se kterými do války žil bez problémů. Do dneška žijí v té vesnici jejich potomci. A chodili mu vyhrožovat i po válce, že ho zabijí, stejně jako zabili jeho rodinu. Vyprávěla mi o tom i babička, že když byla dítě, museli takovým věcem čelit, když se její otec vrátil po válce zpět do své rodné vesnice.

To je další paradox vašeho filmu, jak žijí vedle sebe nebo dokonce spolu potomci obětí a vrahů. Vaše teta, jedna z vnuček romského partyzána, žije v Rakousku s vnukem nacistického vojáka...



Ano, tetin partner vlastnil po svém dědovi nacistické odznaky. To jsem vůbec netušila. Přišla jsem k nim tehdy na návštěvu, postavila před ně kameru, že si budeme povídat, a on najednou přišel s něčím takovým. Najednou jsem měla před sebou vnučku romského partyzána s vnukem nacistického vojáka.

A on protože tu Marcelu miluje, byl ochotný ty odznaky po dědečkovi vyhodit, protože mu Marcela řekla, že kdyby to neudělal, naše babička by to nepřenesla přes srdce.

Dokonce oba dva jeho dědové bojovali za Hitlera a vrátili se domů. Jeden byl v zajateckém táboře v Rusku. Možná neměli na výběr, jako Slováci, kteří taky museli bojovat za nacistickou Říši a ne vždy jim to bylo po srsti.

Který z těch příběhů romských partyzánů, jež popisujete, byl pro vás nejsilnější? Chvíle, kdy gestapo odvádí do lesa rodinu vašeho pradědečka, jeho čtyři dcery, ženu a matku a jedna z nich trouseí za sebou peří, aby je pradědeček našel?

Ten tragický příběh má takový vlastně pohádkový motiv, který se u nás v rodině takto vyprávěl. Když vedli pradědovu rodinu na smrt, jeho máma nesla na rukou dvouměsíční vnučku v peřince a z té peřinky trhala peří, aby za sebou nechala stopy, které by někdo v budoucnu mohl najít.

O tom vyprávěl svým potomkům sám pradědeček?

Jen něco málo. Měl tak velké trauma, že o tom nedokázal mluvit. Trpěl dost velkými depresemi. Před válkou hrál na housle, byl hudebník, ale pak už to nedokázal, protože pokaždé, když na ně hrál, vzpomněl na svou zavražděnou rodinu. Takže jednou, když se takhle rozplakal, ty housle rozbil.



Po válce se živil prodejem látek jako podomní obchodník, znovu se oženil a měl děti, mezi nimi i moji babičku, které jsem slíbila, že tento příběh předám dál.

To je vlastně další, osobní rovina vašeho filmu. Vychovali vás prarodiče, protože vaši rodiče ještě nebyli plnoletí, když jste se narodila, a matka vás opustila. Jak těžké pro vás bylo zveřejnit i tak intimní věc, jako okolnosti smrti vašeho otce, když vám bylo osm let?

Jednoho dne nepřišel domů a policisté nakonec řekli prarodičům, že vyhrál hodně peněz v kartách v hospodě a že ho okradli a ztloukli jeho bílí kamarádi, jeho jako Roma.

Ano, rozhodla jsem se, že půjdu s kůží na trh, že se otevřu divákům a ukážu na vlastním příběhu můj pohled z nitra romské komunity na celý problém soužití. Protože mnoho i mladých lidí zavírá oči před rasismem nebo říkají, že jim je to jedno. Evropa se radikalizuje, skoro v každém parlamentu je nějaká neonacistická strana, takže je potřeba si připomínat, co se dělo dřív, za války. A taky že se lidé dokázali spojit navzdory etnickým rozdílům a bojovat za společnou zemi i hodnoty.

Originál:

<https://denikn.cz/612856/romove-nebyli-jen-obeti-muj-pradedecek-byl-partyzan-ri-ka-romska-filmarka-ktera-o-nem-natocila-dokument/>



ŽIVOTOPISY

VERA LACKOVÁ

Režie, producent



Vera Lacková je romská filmová režisérka a producentka. Vystudovala mediální studia a žurnalistiku na Masarykově univerzitě v Brně. Kromě komerční produkce se podílela také na mezinárodním dokumentárním filmu: EUROPE: Domovina pro Romy; režírovala také krátký dokument Alica. Film Jak jsem se stala partyzánkou je jejím celovečerním debutem

Vera Lacková o filmu:

„Jde o pro mě jistě o osobní téma, příběhy o pradědečkovi si v rodině vyprávíme celý můj život a babičce jsem dala slib, že jeho odkaz a odkaz všech Romů v odboji pomůžu udržet naživu. Svým způsobem jde o mé poslání, ale to nepovažuju za autorskou nevýhodu, naopak věřím, že právě díky osobnímu napojení jsem schopná se plně soustředit a odvést tu nejlepší práci. Neříkám ale, že jsem se nechala pohltit emocemi a chci se dojímat nad svým předkem – krom něj se ostatně věnujeme čtyřem dalším příběhům.“

JAN BODNÁR

Producent



Jako producent spolupracuje s Media Voice (Jak jsem se stala partyzánkou, Vrajitoare) a v GNOMON Production (Dunaj vědomí, Miri Fajta, Let viny ad.). V letech 2016 – 2019 pracoval jako dramaturg na queer filmovém festivalu Mezipatra. Věnuje se i redaktorské činnosti, pravidelně spolupracuje s časopisem A2, Cinepur a Českým rozhlasem Vltava.

Jan Bodnár o filmu:

„Projekt je rozsáhlejší, než se možná zdá, a výstupem není pouze film. Součástí příprav byl i rozsáhlý etnografický výzkum, který byl zužitkován během výstavy Rómovia v odboji, jež je využita i ve filmu. Zásadní je, že se vernisáže zúčastnila i slovenská prezidentka Zuzana Čaputová, což nám pomohlo dostat toto téma do médií. Připravujeme sérii specifických projekcí napříč Slovenskem a Českem, které budou vždy za účasti delegace tvořené tvůrci filmu a protagonisty.“

AKO SOM SA STALA
PARTIZÁNKOU

FILM & SOCIOLOGIE

Koproducent

Vznikla roku 1991. Do současnosti bylo v České televizi pod hlavičkou F & S uvedeno více než 170 dokumentárních filmů. V kinodistribuci 6 filmů.

Občan Havel, je druhý nejúspěšnější dokumentární film v české kinodistribuci po roce 1989 – návštěvnost v kinech 160 000 diváků, a Olga (r. Miroslav Janek) byly oceněny Českým lvem za nejlepší dokumentární filmy let 2008 a 2014.

F & S je spoluzakladatelem filmové Ceny Pavla Kouteckého pro režiséry dokumentárních filmů a koproducentem festivalu ELBEDOCK.

KONTAKT:

PR

Jak jsem se stala partyzánkou

+420 777105961

tereza.plavecka@gmail.com

WEB: <https://www.filmpartizanka.eu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/FilmPartyzanka/>



Vznik tohoto filmu byl finančně podpořený Audiovizuálnym fondom.

Realizované s finanční podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.



Partneři:

Distributor:



ITAFILM

AKO SOM SA STALA
PARTIZÁNKOU